

PERFORMANȚĂ PRIN CERCETARE ȘI INOVARE ÎN PROMOVAREA REPERELOR SPIRITUAL-MORALE ALE PERSONALITĂȚII

Elena ZOLOTARIOV, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

„Școala ar trebui să-și propună întotdeauna obiectivul ca tânărul care pleacă de acolo să aibă o personalitate armonioasă, nu să fie un specialist”
(Albert Einstein)

Summary: *The article highlights a scientifically validated solution for modernization of the educational process to facilitate the development of free and independent personalities, able to think and act with moral responsibility. The study aims at determining preschool and primary school pupils' pedagogical awareness of an act of moral value. Research results reflect the author's attempt to build a model adjusted to the moral teaching process systems compatible with the rigors of European value space.*

Key-words: *spiritual and moral education, moral personality ideal, morality universal ideal, moral self awareness of behaviour, a systemic model of innovative ethic education.*

Introducere. Direcția principală a preocupărilor de cercetare-inovare reflectate în acest studiu ține de modernizarea bazelor psihopedagogice ale procesului educațional, având segmentul promovării reperelor spiritualității și a moralității în practica învățământului modern. Scopul articolului vizează scoaterea în evidență a unor soluții științific argumentate pentru problemele mari ale domeniului respectiv, provocate de realitățile timpului.

Una dintre aceste provocări solicită modernizarea educației prin care familiile și școala să poată facilita intervenția în vederea dezvoltării unei personalități libere și autonome, capabile să gândească și să acționeze în spiritul responsabilității morale. În noile condiții ale orientării spre democrație și deschidere a lumii moderne se impune necesitatea unei armonizări a individului cu dinamismul vieții sociale, actuale și viitoare, în interesul propriu, dar și al binelui public. Actualmente, cel mai mare pericol pentru dinamismul nostru cultural și moral este, fără îndoială, devalorizarea valorilor spirituale, printre care și a celor morale. Or, anume această categorie de valori constituie axa internă de bază a unei comunități sociale.

Problema constă în faptul că spiritualitatea și moralitatea, în funcția de ghid al comportamentului, nu se poate afirma de la sine. Așa ajungem la concluzia că instruirea și educația omului trebuie să fie, mai întâi, una *spirituală și morală*. Învățământul în cadrul instituțiilor educative, alături de familie, este prima treaptă căreia îi revine această misiune.

În mod firesc, se nasc întrebările: „Există oare astăzi o reală posibilitate de a obține personalități libere, armonioase, apte de a se integra într-o societate în permanentă schimbare, prin modelul de predare obișnuit?”; „Suntem oare pregătiți pentru a educa personalitatea, viitorul cetățean, pe care îl dorim deștept, dar și cu suflet nobil, liber în cuget și în simțiri, capabil să devină stăpân pe țara sa și pe destinul său?”; „Unde-s strategiile reale de atingere a unei educații spiritual-morale autentice în contextul edificării unei societăți a cunoașterii?”. Sunt niște întrebări cruciale, care ne îndeamnă să spunem lucrurilor pe nume și să facem multe schimbări în spațiul educațional. Pe acest fundal mai mulți experți exprimă îngrijorarea că învățământul modern este izolat de normele morale și de spiritualitate. În consecință, o parte a tineretului rămâne privat de reperele de orientare pe baza valorilor spirituale. El crește, în general, fără careva tendințe spirituale și idealuri, ajungând să fie preocupat doar de împlinirea și atingerea succesului personal în plan material. În jertfă sunt aduse dimensiunile spirituale și morale ale personalității. Aceasta generează diverse crize sociale care afectează lumea în epoca globalizării.

Ce trebuie să întreprindem pe plan tehnic pentru educarea viitorilor cetățeni europeni, capabili de a-și asuma cu toată seriozitatea sarcina de a se făuri pe sine, de a-și crea rostul, misiunea și natura în conformitate cu cele mai elevate și cele mai bune idealuri posibile?

Deja devine clară necesitatea unei adevărate revoluții în metodologia existentă de învățământ și educație pe dimensiunea spiritual-morală, compatibilă cu valorile din circuitul spațiului european. Se impune reorientarea radicală a învățământului modern (re) interpretarea conținutului acestuia cu accent pe largirea, extinderea posibilităților alegerii individuale competente a modului de viață și autodezvoltării personalității. Demersurile pedagogice urmează să-l ajute pe copil să-și realizeze potențialul, dezvoltându-și abilitățile necesare pentru a deveni membru activ și de succes al societății democratice, capabil să se autoguverneze inteligent pe plan moral.

Din păcate, referindu-se la reforma școlii de toate gradele din Republica Moldova, experții remarcă „neglijarea aspectului spiritual al schimbării”, „absența scopului de formare la elevi a culturii de bază” („Făclia”, 16 mai 2014, p. 7), „îndepărtarea învățământului de idealul umanist național și cel universal” („Făclia”, 29 august 2014); „avem elaborări de curriculum și standarde educaționale fără ideal educațional” („Făclia”, 22 august 2014, p. 2); „neacordarea priorității educației în raport cu instruirea”; neraportarea conținutului procesului de învățământ la „nevoile societății de azi și de mâine” („Făclia”, 29 august 2014, p. 7).

Condiția imperioasă pentru redresarea situației existente solicită de la profesioniștii în domeniu să reacționeze energic la suflul european al schimbării în modelarea personalității discipolilor. Reprezentanții generației în creștere merită o educație care va contribui la atingerea echilibrului dintre trup și spirit, de care ducem lipsă în epoca modernă. Dacă tineretul va păși în lume, având nu numai cunoștințe academice relevante, dar și virtuți impecabile, valorile cunoașterii și ale moralității vor merge mână în mână, înnobilând inimile și aspirațiile discipolilor. Implementarea, încă din copilărie, a respectului față de virtute, față de frumosul în plan moral, va face posibilă educarea personalităților, capabile, din adâncul sufletului, să aspire către bunătate, echitate, dreptate și aplicarea standardelor morale în viața de zi cu zi. Atingerea acestui deziderat înlocuiește garantarea accesului pentru elevii și tinerii noștri la un sistem de învățământ întemeiat pe concepțiile europene noi, compatibile cu bazele culturii naționale și universale a modernității, care să permită facilitarea atitudinii conștiente a discipolilor față de lume și locul său în ea. Aceasta îi va ajuta în autodeterminarea responsabilă în viață, inclusiv pe filiera spirituală și morală.

Pentru comunitatea de pedagogi problema constă în capacitatea lor de a-și schimba mentalitatea, idealul, comportamentul. Suntem marcați de pecetea autoritarismului, de vechile tipare de gândire și acțiune cu caracter administrativ-autoritar, prin forța autoritară a profesorului. Aceasta însă nu aduce rezultate cu adevărat performante. În noile condiții favorizate de democrație accentul în monitorizarea calității educației este plasat pe rezultate, pe implicarea/participarea copiilor în procesul didactic, pe motivare, pe crearea de ocazii relevante pentru progresul fiecărui copil. Doar în aceste condiții discipolii noștri vor deveni capabili să asimileze experiența autodezvoltării spirituale și morale. Studiile legităților dezvoltării copilului arată că absorbind, *în mod conștient*, într-un proces educativ *rațional*, tezaurul culturii, copilul se dezvoltă, devine o personalitate armonioasă.

Descrierea cercetării. Am manifestat un interes sporit pentru identificarea unor mijloace prin care problemele mai sus enunțate pot fi soluționate. Întrebarea-cheie: Cum să asigurăm reconstituirea demersurilor, pentru a putea facilita dezvoltarea la copii și elevi a capacităților de personalitate conștientă pe plan moral, liberă în deciziile pe care le ia, aptă de a se integra într-o societate în continuă schimbare? Astăzi avem un proiect de cercetare științifică dedicat condițiilor pedagogice ale conștientizării valorii morale a unui act de către copiii de 5-6 ani (și mai mari). Studiul vine să contribuie la reorientarea instituției educative în vederea încercării de a ghida pașii discipolilor pe calea asimilării experienței de *autoconștientizare* a calității morale a comportamentului și comunicării în situații specifice.

Ideea este ca, începând de la vârsta timpurie, în conștiința și comportamentul unui copil să se fixeze clar modelul de interpretare morală a faptelor în baza criteriilor idealului universal de interacțiune cu mediul imediat, întâi de toate – cu oamenii, natura vie și, în primul rând, cu sine însuși. Este importantă manifestarea *practică* a calităților evidențiate, în relațiile cu cei apropiați, cu tot ce ne înconjoară. Căutarea tehnicilor de educație, pentru a asigura cel mai bun nivel de dezvoltare a aspectelor indicate: **spiritual** – cel superior și **practic**; comportamental – una dintre sarcinile urgente ale științei psihologo-pedagogice și a practicii.

Scopul programului de cercetare pe care l-am dezvoltat de mai mult timp, vizează facilitarea intervențiilor pentru o anumită *stabilizare* a individului, favorizându-i capacitatea de a acționa în împrejurări specifice în baza autoconștientizării reperelor idealului etern-uman, dobândind autonomie pe plan spiritual-moral.

Reprezentările copiilor cu vârsta cuprinsă între 5-6 și 10-11-12 ani despre valoarea morală a acțiunilor în raport cu cei din jur fac *obiectul* studiului de cercetare. Considerăm această etapă a vieții drept cea mai potrivită pentru acordarea de sprijin educațional în modelarea de către discipoli a comportamentului, conform principiilor și valorilor umaniste naționale și universale. Fiind

deosebit de sensibil, copilul este dispus în această vârstă să accepte orice modele, puse la dispoziție de către educatorul-învățător. Nu este exclusă, fără îndoială, nici partea de contribuție a familiei în acest sens. Ca urmare, aceasta este perioada cea mai indicată pentru dezvoltarea și optimizarea gradului de conștientizare morală de către copil a comportamentului în baza reperelor social aprobate.

Evident, că la vârsta preșcolară (ca și la cea școlară mică) copilul, de multe ori în comportamentul său, acționează în mod impulsiv, fără să se gândească. În același timp, nu putem nega importanța dezvoltării posibilității de a medita asupra scopurilor și intențiilor sale, de a cunoaște valoarea morală a acestora și a face alegerea conștientă în raport cu tot ce ne înconjoară. Investigarea abilităților de interpretare a unui act în baza criteriilor morale (pe un eșantion de cca 1000 de copii) mi-a permis să constat, că aceste abilități se cer a fi îmbunătățite. Acest lucru facilitează intervenția specializată pe această dimensiune.

În lucrările recente cu referință la învățământul (educația) etic al copiilor de vârstă preșcolară nu sunt evidențiate condițiile pedagogice de conștientizare morală a unui act. Deși nu putem spune că autorii nu acordă atenție acestei probleme, totuși, mulți din ei pornesc de la așa-numita abordare *etico-normativă*, conform căreia educația morală se reduce la asimilarea regulilor specifice standardelor și probelor de acțiuni, inclusiv de conștientizare, aceasta ca o consecință directă și imediată a sensibilizării. Aici nu sunt „implicații” factorii interni, cum ar fi, inițiativa copilului în asimilarea valorilor spirituale și morale. Conform concepției cultural-istorice a psihologului L. Vygotsky, numai în această activitate pot fi dezvoltate trăsăturile unei personalități, care i-ar permite omului în creștere să aibă o judecată independentă, pentru a răspunde cerințelor morale adoptate de societate. Favorizarea gradului de conștientizare de către copil a propriilor sale acțiuni constituie o modalitate eficientă de a „conecta” procesele interne la condițiile externe ale educației.

Studiul de cercetare pe care l-am desfășurat scoate în evidență faptul că dezvoltarea aspectului de conștientizare morală a comportamentului, la momentul actual, nu poate fi supusă unui management și unei reglementări raționale, în plan educațional. Acest lucru este firesc, deoarece, din punctul meu de vedere, în teoria și practica de educație, în esență, nu există o analiză sistemică a fenomenelor. Ca urmare, se atestă mai multe deficiențe privind capacitatea de conștientizare morală a unui act de către preșcolari și elevii ciclului primar.

Efectele negative ale dezvoltării inadecvate a competențelor respective, lipsa acestora afectează sfera spiritual-morală a copilului atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Astfel, precum am constatat, fără reperi de orientare, conștiința nu actualizează caracteristicile esențiale ale unei acțiuni morale – *rezonanța* (efectul) acesteia pentru starea de bine a subiecților implicați într-o situație specifică (A. Guseinov, O. Drobnitsky și a.). În consecință, autostimularea modificării propriilor intenții și acțiuni în funcție de circumstanțele brusc apărute, devine dificilă, pe motivul incapacității subiectului de a-și controla această activitate. Respectiv, copilul nu va fi capabil să cunoască, pe cont propriu, prețul moral al comportamentului, deși, probabil, va putea reproduce normele morale relevante situației, auzite de la adulți. De asemenea, el nu își va putea conștientiza trăirile personale ca pe o sursă pentru automotivarea acțiunilor, actualizând, totodată, metoda corectă de expunere logico-verbală a conținutului acesteia.

Lipsa de cunoștințe *sistemice* despre valoarea morală a unui act (scop, motiv, acțiuni, operațiuni, rezultat), a cunoștințelor generalizate privind semnificația *social-obiectivă* și *individual personalizată* a unei acțiuni, logica raționării ei pe criterii morale duce la formarea unei imagini deteriorate despre capacitatea copilului de a face față interrelațiilor umane. Aceasta a fost prima mea descoperire făcută în cadrul cercetării. A doua descoperire m-a ajutat să înțeleg, că nu este suficientă o intervenție orientată doar spre cunoștințele, abilitățile de conștientizare morală a unui act de către copil. Lipsa cunoștințelor sistemice despre valoarea morală a acțiunilor este, în mare măsură, rezultatul influențelor provenite din relația cu adulții (părinți, educatori), valorilor promovate de ei în mediul în care trăiește copilul.

Prin urmare, învățarea conștientizării morale a faptelor depinde și de modul în care adulții favorizează sau, din contra, blochează dezvoltarea competențelor și atitudinilor respective la copii. Am depistat, în baza datelor cercetării, că înșiși pedagogii nu conștientizează formarea abilităților copiilor de a analiza comportamentul altora și al lor în corelare cu valorile morale universale drept o sarcină independentă. Mai mulți educatori/învățători nu acordă atenție proiectării activității speciale a copiilor cu privire la înțelegerea sensului moral al actelor, oferindu-le pro-

priul model de analiză și apreciere a comportamentului pe criterii morale, cel mai frecvent, neacordat la reperatele idealului național și universal. Motivul constă, probabil, în faptul că mentorii nu dispun de informație despre acest model din cauza neelaborării criteriilor științifice justificate pentru detectarea lui. Prin urmare, cadrele didactice tind să acționeze în funcție de impresiile generale despre un anumit copil, de intuiție etc. În plus, obișnuirea copiilor să-și conștientizeze acțiunile nu este concepută de mentori ca un **sistem de condiții, mijloace și metode de educație și formare**. Potrivit sondajului, interviurilor realizate cu educatorii (mai mult de 60 de persoane), circa 90% din aceștia nu programează, de fapt, sarcina de a modela conștientizarea valorii morale a unui act pentru implementarea în munca de zi cu zi cu copiii (Золотарева 1993).

Constrângerile depistate m-au inspirat către căutarea modalităților pentru a face mai eficient în plan spiritual și moral discursul pedagogic, focalizându-l pe conștiința de sine a discipolilor, pe conștientizarea și asumarea responsabilității pentru actele săvârșite intenționat. Punctul de pornire a fost prognozarea legităților procesului de conștientizare a calității morale a unui act, mecanismului psihologic al funcționării lui în condiții specifice. Am încercat să descompun acest proces în componente constituante pentru a le putea încorpora într-un program de instruire specializată – unități de formare. Astfel, s-a reușit dezvoltarea unui model virtual de conștientizare morală a acțiunilor. Acest model a devenit ulterior platforma științifică pentru dezvoltarea noii concepții de modelare a designului procesului didactic, cu detalieri de implementare.

Anticipând această activitate de implementare, am lansat un subproiect „*Templul moralității – Profesionist 21 (Temp-21)*”, consacrat practicii învățământului (educației) etic inovator de nivel preșcolar/primar. A fost elaborat și probat, cu titlul de experiment, un Program euristic de formare a practicienilor și managerilor pentru promovarea inovării. Acest program trasează o nouă strategie a școlii naționale pe dimensiunea spiritual-morală; în el este prezentă regândirea obiectivelor, conținuturilor, metodelor de predare, în special pentru „învățarea prin acțiune”, fiind puse acum în serviciul cadrelor didactice, managerilor (Zolotariov 2014, Vol. 2). Am conceput această inițiativă ca pe o parte componentă a programului de sprijin pentru reformarea componentei spiritual-morale a procesului de învățământ în Republica Moldova. Rezultatele au fost deja valorificate în plan practic, având ca suport didactic lucrările noastre publicate anterior (Золотарева 2004; Zolotariov 2005; Золотарева 2012).

Inspirat din cele mai recente evoluții ale gândirii pedagogice, compatibil cu standardele europene, modelul sistemic de proces didactic edificat în contextul cercetării permite copilului să devină capabil și motivat, pentru a-și subordona acțiunile principiilor morale – calități indispensabile existenței și dezvoltării unor relații sociale corecte. Oferta de studiu specializat, destinat preșcolarilor și elevilor mici, reprezintă o fină încercare de echilibrare a forțelor inimii și rațiunii unui copil, în vederea facilitării conștientizării calității morale de comportament în baza reperelor idealului universal.

Ideea mi-a fost alimentată de concepțiile filosofice și umaniste, religioase și nereligioase, cu privire la viața omului. Aceste teorii pun în valoare *spiritul*, definindu-l drept calitate inerentă „omeniei” ca o condiție indispensabilă a existenței și activității omului în epoca globalizării (Dialogul civilizațiilor..., 2013).

Folosind pârgghiile și elementele prevăzute de programa de studiu pentru preșcolari și elevii mici (poezie, muzică, gimnastică etc.) le-am direcționat spre afirmarea valorilor și demnității morale, contribuind, pe această cale, la afirmarea implicită a condițiilor de susținere a capacităților de perfecționare și autodesăvârșire a sufletului uman. Este vorba nu despre o perfecționare a modelului obișnuit de predare, ci despre crearea unui nou model de învățământ (educație) etic, pe care l-am conceput ca și un proiect ambițios.

Modelul inovator de demers educațional se axează pe **mobilizarea și utilizarea rezervelor ascunse** ale copilului; **auto-îmbunătățirea și auto-reglementarea structurilor sale funcționale**. Toate acestea implică înțelegerea și recunoașterea de către mentor a esenței dezvoltării și formării spirituale și morale a omului în creștere. Prin urmare, activitățile de predare și educație sunt direcționate nu spre scopul restrâns de înarmare a copiilor cu cunoștințe, abilități, aptitudini, specifice sferei spiritual-morale, ci spre formarea unor calități ale moralității discipolilor. Sarcina centrală este **manifestarea, dezvoltarea, avântul stării spiritual-sufletești interne a individului** – surse și forțe călăuzitoare ale întregii vieți umane, inclusiv a puterii morale, precum și a puterii copiilor de a-și pune în acțiune propriile decizii.

Cunoaștem că în acest domeniu problemele sunt mari, dar există și soluții. Am propus una din ele, cu rezultate garantate. Ea presupune construirea și punerea în practică a unui demers de formare, ajustat în mod special, axându-l pe facilitarea abilităților copiilor *de a încorpora inteligența emoțională în mecanismul de conștientizare* competentă a sensului moral al faptelor. Acest lucru va contribui, în ultimă instanță, la constituirea unui *mod de gândire*, justificat din punct de vedere moral, care îi va ajuta copilului să determine valoarea morală autentică a acțiunilor proprii și ale celorlalți. Astfel, discipolul va deveni capabil să-și *autostimuleze* angajamentul interior de aplicare a acestora în practica vieții de zi cu zi. Valorificarea acestei *strategii*, începând cu treapta inițială a învățământului, am conceput-o ca pe o necesitate stringentă, determinată de tendințele principale în dezvoltarea societății contemporane.

Având o nouă concepție, a fost nevoie și de o nouă tehnologie, modalitate de a o realiza. Ea presupune folosirea unor instrumente moderne, care generează o energie suplimentară, în vederea favorizării moralității și spiritualității discipolilor. Noua tratare trebuia să-l stimuleze pe copil din punct de vedere intelectual, impulsionând deschiderea lui către ceilalți, către lumea exterioară și contopirea cu ea. Se preconiza instruirea unei „punți” de legătură între lumea interioară fină a unui copil și cea exterioară, reclamând alte norme, valori, reguli de teorie și metodă pedagogică.

Am realizat, în baza cercetării, că adevărata problemă este: Cum să obținem ca schema logico-verbală de *judecată morală* social semnificativă să devină *un bun* al personalității copilului?; Ce trebuie să întreprindem în plan practic pentru ca modelul de raționament moral justificat să ajungă a fi perceput de către educabil ca un *instrument și criteriu* pentru evaluarea morală a actelor proprii și a celorlalți? În căutarea răspunsurilor relevante am folosit multe idei noi, care rareori se utilizează în modelul obișnuit de predare.

Puterea de acțiune pe care punem preț în sistemul de predare special dezvoltat izvorăște din filosofia și pedagogia inimii – *cordocentrism*. Sensul acestei doctrine constă în faptul că maturitatea morală a personalității, în condițiile unei realități pragmatice, poate fi asigurată doar prin conștientizarea dimensiunii interioare a vieții. Educația culturii inimii este o educație a personalității și moralității. Dimensiunea interioară a vieții în cordocentrism se asociază cu alegerea valorilor morale (Panfil Yurchevici, Grigorii Scovoroda, Fetullah Gülen ș.a.). Principiul de frunte este voința personală a omului, care trebuie antrenată, prin educarea spirituală a Inimii și rațiunii (Konstantin Ușinski) (Кэрол 2011; Carrol 2012; Dialogul civilizațiilor..., 2013).

În consonanță cu aceste idei, am fundamentat aranjamentele proprii ale sistemului practic de instruire specializată. Ele preconizează asigurarea posibilităților discipolului de a-și activa în inimă iubirea către superior și ideal, definită de experți ca o a doua „naștere” – *spirituală* – a omului.

Rezultate și concluzii. Sub influența învățământului specializat pe care l-am testat în grupurile experimentale (din mediul urban și rural) s-au dezvoltat abilitățile copiilor de a descoperi adevărul moral despre ei înșiși și despre ceilalți; de a se uni în jurul unei speranțe și a unui vis comun al unui posibil viitor din punct de vedere moral; de a crea și a încerca noi moduri în care oamenii pot interacționa, „aliniindu-se” la imaginea mentală despre valoarea morală a faptelor; de a descoperi, a compara, a analiza evenimentele vieții – prin prisma inteligenței emoționale etc. În grupurile de control aceste schimbări nu au avut loc: copiii erau pe treapta de a prinde caracteristici exterioare, neesențiale ale comportamentului – irelevante sub aspectul moral autentic.

Am explicat această diferență prin caracteristicile calitative ale managementului pedagogic, care asigură funcționarea mecanismului de *armonizare* – aliniere la un model social perfect de moralitate. Stăpânirea de către copiii din grupurile experimentale a capacității de a se armoniza cu idealul de acțiune morală oferă, probabil, dinamizarea mișcării conștiinței spre valorile morale colective și noile oportunități de autoperfecționare morală a copiilor.

În final, s-a reușit crearea unei alternative la ceea ce era anterior – *Noua paradigmă* de ajustare a ansamblului de intervenții formativ-educative moral-concepute. Ea asigură posibilitatea educatorului-învățător de a lucra la nivelul învățământului preșcolar/primar, operând cu discursuri inteligente, pornite de la practică, de la însăși viața unui copil. Acțiunile instructiv-educative se focalizează nu pe scopul îngust limitat de formare a unor elemente separate ale conștiinței morale a copiilor (norme, reguli, abilități etc.), ci pe *tabloul general* al funcționării *meccanismului de conștientizare* a valorii morale a unui act, în baza reperelor esențiale ale idealului social-semnificativ. Am luat modelul mental moral justificat de interacțiune a conștiinței și auto-

conștiinței și am organizat, în mod special, însușirea acestuia. Finalitatea dobândită – absorbția *schemei logico-verbale* de judecată morală de către copil în calitate de instrument și criteriu de interpretare morală a acțiunilor proprii și străine și angajamentul liber în realizarea practică a comportamentului respectiv.

Putem înțelege relevanța strategiei de lungă durată a Noii paradigme, care permite să punem începutul *conștiinciozității* morale a omului în creștere, compatibilă cu criteriile idealului moral. Suntem martorii unui salt important în dezvoltarea teoriei și practicii de predare, care creează posibilitatea de a lucra, în sensul renașterii idealurilor spirituale, morale de judecată și de comportament a subiectului – obiectiv de cea mai mare semnificație în condițiile democratizării societății.

Noul model de învățământ vine să schimbe accentele: de pe transmiterea regulilor și normelor de conduită pe care copilul trebuie să le urmeze – pe crearea de oportunități pentru aplicarea modurilor generalizate de activitate mentală, prin care copilul însuși „produce” experiența morală, cunoștințele etice.

Tradițional, demersurile pedagogice au drept bază concepția abordării etico-normative, precum m-am convins în urma investigațiilor realizate, nu garantează învățământului etic o autentică funcționalitate. Din contra, instrumentarul metodic al demersului inovator, pe care l-am dezvoltat, face ca postulatele filosofice etice, în curs de asimilare, să funcționeze la nivel cognitiv, afectiv și practic, așa cum ele interacționează în viața umană. Copilului i se oferă șansa de a-și activa în sine potențialul idealului uman înăscut, ceea ce presupune autoreflexie sau cugetare despre sine.

Toate acestea se întâmplă grație concentrării educației pe activitatea interioară specifică de conștientizare a relațiilor interumane, pe valorile naționale și universale, în care crede societatea și civilizațiile, pe capacitatea copilului de a interpreta sensul moral al actelor în termenii criteriilor esențiale ale idealului universal.

Libertatea de gândire, de exprimare și spiritul de căutare în comun a soluțiilor pentru problemele etice este o oportunitate vitală, oferită de modelul inovator de proces educațional. Se creează condițiile favorabile pentru ca fiecare discipol să poată gândi liber, creându-și propria judecată despre latura morală a fenomenelor explorate. Atenția pedagogică este focalizată pe dimensiunea lăuntrică a relațiilor interumane, pe libertatea gândirii și a exprimării ideilor lansate de către copil.

Insuflându-le dragoste, afecțiune și bunăvoință, pedagogul le ajută discipolilor, prin stimularea libertății de gândire și aplicarea spiritului creator, să-și edifice o concepție corectă despre calitatea morală a unui act și să se pătrundă de dorința de a săvârși acțiuni adecvate. Bineînțeles, acestea vor fi doar niște adevăruri particulare discutate și implementate de către discipoli, grație funcționării mecanismelor de liber angajament și dezbateri (Zolotariov 2014, Vol. 1).

Noul model al demersului moral conceput reprezintă un pas esențial în calea de reformare a practicii învățământului (educației) etic modern în Republica Moldova. Este vorba nu doar despre punerea în funcțiune a unor valori, standarde educaționale relevante democrației, compatibile provocărilor societății față de domeniul spiritualității și moralității generațiilor de cetățeni. Prezintă o valoare de semnificație aspectul filosofic al metodei de judecată morală, absorbite de către discipoli. Capacitatea de interpretare a sensului moral al acțiunilor în termenii idealului universal implică *cugetare* – germenii înțelegerii de către copil a semnificației lucrurilor. Ea schimbă percepția actelor, ajutându-i educabilului în cunoașterea realității din perspectiva vieții lăuntrice, văzându-se pe sine din diferite ipostaze; programează înțelegerea unicității stării lăuntrice a omului, care poate fi și neatrăgătoare, dar totuși interesantă. Este cheia spre înțelegerea de către un copil a tabloului intern al lumii, spre determinarea importanței celor analizate pentru om, făcându-le parte din sine, din viața sa – versiunea verbală a Eu-lui.

Consider că munca efectuată în contextul studiului de cercetare realizat implică potențialul de a contribui la schimbarea culturii oamenilor, impulsionându-le lărgirea orizontului de gândire și influențând, pe această cale, asupra culturii în ansamblu. Prin urmare, există motive de a atribui modelului edificat de învățământ inovator o semnificație universală.

Bibliografie:

1. Carol, Jil B., *Dialogul civilizațiilor* / trad. de Victor Moraru, Chișinău, Sn., 2012.

2. *Dialogul civilizațiilor: etică, educație, libertate și responsabilitate într-o lume în schimbare*, Chișinău, Sn., Tipogr. „Almor-Plus”, 2013.
3. Zolotariov, E., *A vedea cu Inima*. Manual-suport pentru promovarea reperelor spiritual-morale în practica învățământului modern. În 2 vol., Chișinău, SA „Tipografia Reclama”, 2014.
4. Zolotariov, E., *Plăsmuind un suflet nobil...* Studiu integrat de etică pentru preșcolari și elevi. Manual pentru profesorul-educator, Chișinău, Sn. „Tipografia Reclama”, 2005.
5. Золотарева, Е., *К вершинам нравственности. Системная модель инновационного образования*, Кишинэу, 2012.
6. Золотарева, Е., *Педагогические условия осознания ребенком-дошкольником нравственной ценности поступка*: Автореф. дис. ... канд. пед. наук., Рос. Акад. образования. Исслед. центр семьи и детства, – Москва, 1993.
7. Золотарева, Е., *Чтоб добрым ум и умным сердцем было...* Образовательный курс этики для старших дошкольников и младших школьников. Пособие для учителя, Кишинэу, 2004.
8. Кэрл, Дж., *Диалог цивилизаций. Исламское учение Гюлена и гуманизм*, Москва, Изд-во Новый Свет, 2011.